

Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

Міндаугас БАРАНАУСКАС
(Mindaugas BARANAUSKAS)
начальник відділу поліцейської
діяльності Литовської школи поліції
(м. Каунас, Литва),
лектор кафедри адміністративного
права Університету Миколаса Ромеріса
(м. Вільнюс, Литва)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З МАЛОЗНАЧНІСТЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ

Інститут малозначності в реаліях сьогодення являє собою один із проявів сталих і здавна вкоренілих юридичних принципів, таких як справедливість, гуманізм та індивідуалізація юридичної відповідальності в адміністративному праві. Його зміст полягає в тому, що за сукупності ознак наявності складу адміністративного правопорушення відповідний уповноважений орган може визнавати діяння малозначним і обмежуватись усним зауваженням у вичерпних випадках, якщо таке не спричинило істотної шкоди та не становить значної суспільної небезпеки.

Історичні витоки застосування індивідуалізації накладання санкцій можна простежити з часів Стародавнього Риму. В межах Римського права активно формувалися значущі підходи до цілісної та всебічної оцінки характеру правопорушення з урахуванням принципу справедливості (лат. aequitas jus), тобто такому, що відповідає рівності права. До таких, що зрівнюють правовий баланс в українському законодавстві норм, якраз і можна віднести малозначність, яка закріплена статтею 22 Кодексу України про адміністративні правопорушення і широко використовується суб'єктами юрисдикції, проте залишається відносно суб'єктивним фактором, що суттєво впливає на концепт прийнятих рішень [1]. Науковець С. О. Константинов слушно зазначає, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС зобов'язує Україну привести своє законодавство у відповідність до принципів Європейського адміністративного простору (EAS), таких як законність, пропорційність, прозорість і право на захист. Однак Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), ухвалений у 1984 р., залишається основним нормативним актом у цій сфері й значною мірою не відповідає сучасним європейським стандартам, оскільки українське адміністративно-деліктне право відрізняється від європейських підходів через надмірну каральність і недостатню увагу до правового захисту [2, 3]. Національне законодавство України за наявністю примітки до ст. 22 КУпАП визначає, що положення цієї статті не застосовується до правопорушень, передбачених *частиною четвертою* статті 121, *частиною п'ятою* статті 122, *статтями* 122^{-2}, 122^{-4}, *частиною третьою* статті 123, *частинами другою – п'ятою* статті 126, *статтями 130*, 161^{-1} і 173^{-2} цього Кодексу [1]. На противагу вказаному вичерпному переліку, за якими малозначність не застосовується, сталою залишається узагальненість без деталізації, що формує послаблення принципу правової визначеності та сприяє збільшенню ризиків суб'єктивізації тлумачення з боку правозастосовних органів.

Різницю в процедурі притягнення до відповідальності при малозначності діяння можна наочно побачити на диференційованому прикладі законодавства Республіки Литва,

яка введенням в дію Наказу Генерального Комісара поліції Литви від 27 грудня 2016 р. № 5-V-1102 «Про встановлення критеріїв, за якими адміністративне правопорушення вважається малозначним» (далі – НГК № 5-V-1102) суттєво змінила розуміння та практичне застосування даного інституту. Зазначений нормативний акт відійшов від переважно оціночної, дискреційної моделі визначення малозначності та запровадив формалізовану систему критеріїв, що конкретизують умови її застосування, чим зменшують простір для корупційних ризиків і хибного трактування законів, проте лишають правове поле для персоніфікації моделі виховання особи [4]. До прикладу, стаття 108 Кодексу про адміністративні правопорушення Республіки Литва «Дрібна крадіжка, шахрайство, розтрата або пошкодження чужого майна» входить до переліку правопорушень, справа щодо яких може бути закритою у зв'язку з малозначністю, проте пункти 1.1.1.1 - 1.1.1.3. НГК № 5-V-1102 своїми положеннями виключають її застосування у випадках, якщо вартість викраденого, набутого, привласненого або розтраченого майна перевищує 10 євро або викрадене чи привласнене майно є алкогольними напоями або тютюновими виробами [4-5].

На противагу цьому, рішенням Іллічівського міського суду Одеської області у № 501/1241/25 від 10.04.2025 особу, відносно якої здійснювався розгляд справи щодо вчинення нею дій, передбачених статтею 51 КУпАП, а саме алкогольного напою з магазину, було звільнено від адміністративної відповідальності у зв'язку з малозначністю, що є юридично коректно зі сторони суду, як уповноваженого органу [6]. Проте з огляду на обставини, а саме бажання задовольнити власну залежність, а не фізіологічну потребу в їжі або життєвонеобхідних лікарських засобах, можна зробити висновок, що національне законодавство потребує нормативного уточнення критеріїв застосування інституту малозначності. У цьому контексті варто розглянути можливість імплементації елементів підходу, застосованого у Республіці Литва, де нормативно визначено перелік обставин, які мінімізують надмірну дискрецію правозастосовних органів і забезпечують баланс між принципами гуманізму та невідворотності відповідальності.

Додатковим демонстративним кейсом є окремі положення НГК № 5-V-1102 до ст. 228 Кодексу про адміністративні правопорушення Республіки Литва, які регламентують відповідальність за порушення строків реєстрації та перереєстрації зброї. Пункти 1.2.6.1 - 1.2.6.3 НГК № 5-V-1102 визначають, що малозначність діяння не може бути застосована у випадках, якщо термін реєстрації зброї протерміновано більше ніж на 30 календарних днів або правопорушення виявлено під час звернення особи до установи поліції для перереєстрації зброї. У той час, як показовим може стати рішення Південноукраїнського міського суду Миколаївської області № 486/1800/25 від 17.11.2025, де особу було звільнено від адміністративної відповідальності за ст. 22 КУпАП за порушення вимог строків перереєстрації зброї, а саме гладкоствольної мисливської ТОЗ-БМ та газового револьвера МЕ-80 №151574 більше ніж на півтора року [7].

З огляду на дослідження та правовий аналіз судових рішень, можна впевнено сказати, що особливо актуальним залишається запозичення та адаптація позитивного європейського досвіду нормативного визначення критеріїв малозначності, що сприятиме гармонізації національного адміністративного законодавства із сучасними стандартами правової визначеності та забезпеченню єдності правозастосовної практики.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text

2. Константинов С. О. Адаптація адміністративно-деліктного права до права Європейського Союзу. Особливе адміністративне право, Адміністративне право і процес, Вип. № 1, 2025. С. 15-23.

3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

4. Про встановлення критеріїв, за якими адміністративне правопорушення вважається малозначним, Наказ Генерального Комісара поліції Литви від 27 грудня 2016 р. № 5-V-1102. URL : https://www.infolex.lt/ta/403137#.

5. Кодекс про адміністративні правопорушення: Закон Республіки Литва від 25 червня 2015 року № XII-1869. URL : https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr.

6. Рішення Іллічівського міського суду Одеської області № 501/1241/25 від 10.04.2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126490225.

7. Рішення Південноукраїнського міського суду Миколаївської області № 486/1800/25 від 17.11.2025. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/131884776.